

Мср Санда Ђорац,
докторанд Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА У ПАРНИЦИ ЗБОГ ОДЛУКЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА*

САЖЕТАК: У раду се најпре говори о усвајању Европске конвенције о људским правима и значају који има, а затим о њеном утицају на национално законодавство, посебно на Закон о парничном поступку. Предмет рада представља један од посебних разлога за понављање правоснажно окончаног поступка у парници. Према одредбама Закона о парничном поступку, пресуда Европског суда за људска права може бити основ за улагање овог ванредног правног лека. Ова могућност странки у поступку стоји на располагању, уколико је одлуком ЕСЉП утврђена повреда људског права, а иста може бити од утицаја на доношење повољније одлуке пред националним судовима.

Кључне речи: Европска конвенција о људским правима, Европски суд за људска права, Закон о парничном поступку Републике Србије, понављање поступка у парници

1. ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Европска конвенција о људским правима (у даљем тексту Конвенција) је правни акт Савета Европе, усвојен 1950. године у Риму. Усвајање и примена Конвенције представља најзначајнији корак у развоју права

* Рад примљен 22. 10. 2014. године.

у европској историји и крунско достигнуће Савета Европе.¹ Поред тога, означена је и као есенцијални део заједничког европског наслеђа, изузетно сведочанство европске етичке и правне културе.² Године које су уследиле након усвајања Конвенције, сведоче о томе колико је Конвенција заправо утицала на заштиту људских права на простору држава уговорница. Овај утицај Конвенција остварује најпре због тога што није документ написан једном за сва времена, већ документ који се прилагођава развоју друштва.

Приступањем Конвенцији државе преузимају обавезу поштовања њених одредби, с обзиром да овај међународни инструмент има облик уговора.³ Уговорни облик је намерно изабран, као и у многим другим међународним организацијама које су прихватиле дотадашњи начин стварања правних правила, да се члановима организације не би аутоматски наметала правила понашања; та правила важе само за државе које их изричито прихвате, што се најбоље постиже путем уговора који се (бар теоријски) слободно прихватају.⁴ Притом, Конвенција не прецизира начин на који ће свака страна уговорница обезбедити поштовање гарантованих права. То је домен сваке државе појединачно, јер ратификацијом Конвенције преузимају обавезу да сваком лицу под својом јурисдикцијом фактички осигурају поштовање гарантованих права.⁵

Усвајање Конвенције представљало је одраз настојања да се на европском континенту проблематика основних људских права уреди на општи начин, уз истовремено установљење механизма њихове заштите. Заштита се остварује пред Европским судом за људска права (у даљем тексту ЕСЉП), чије је седиште у Стразбуру. Овај суд установљен је као независно, супранационално тело, ради заштите конвенцијских права и има улогу корективног механизма у случају њиховог непоштовања на националном нивоу. Овако јединствен и посебан надзорни механизам Са-

¹ M. Boyle, *On Reforming the Operation of the European Court of Human Rights*, *European Human Rights Law Review*, Thomson Sweet & Maxwell, Issue 1, 2008, 268.

² L. Wildhaber, *Annual Report 2004 of the European Court of Human Rights*, *Council of Europe*, Strasbourg, 2005, 33, доступно на http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2004_ENG.pdf

³ М. Милојевић, *Евројска конвенција о људским правима и дужности држава и Евројска конвенција у унутрашње право*, у: Ревија за европско право, Удружење за европско право Крагујевац, бр. 2–3, 2008, 7.

⁴ *Ibid.*

⁵ Иако су Конвенцијом државе прихватиле одређене дужности оне су задржале велику слободу у законском уређивању услова за уживање права и слобода, укључујући знатна овлашћења у погледу увођења ограничења у општем друштвеном интересу, као и право да стављају резерве на поједине одредбе Конвенције и протокола у случају њихове неслагласности са законом. Упркос томе Конвенција доприноси уједначавању стандарда људских права. М. Милојевић, *op. cit.*, 7.

вета Европе није предвиђен ниједним другим међународним уговором и зато се сматра најбитнијим регионалном инструментом ове врсте у свету.

2. УТИЦАЈ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА НА НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ СИСТЕМ

Поштовање права генерално, па и оних из Конвенције, не сме остати на нивоу „пуке” декларације, већ се она стварно и практично морају остварити. Кроз праксу ЕСЈП, дугу више од пола века, Конвенција је инкорпорирана у правне системе држава уговорница. На тај начин представља европски стандард заштите људских права и међународни документ који има највећи утицај на заштиту људских права. Притом, остављено је пуно дискреционо право државама уговорницама да саме одлуче о начину на који ће имплементирати конвенцијска права. Механизам наднационалне контроле је допунски, односно супсидијаран у односу на национални.

Конвенција је у правни систем Србије унета ратификацијом.⁶ Као ратификован документ и правни извор Конвенција се непосредно примењује од стране судова и свих органа и институција који се баве заштитом људских права.⁷ Непосредна примена потврђеног међународног уговора у националном правном систему произилази из чл.16. Устава. Поред тога, из исте уставне одредбе следи и да потврђени међународни уговор има примат у односу на закон, али не и у односу на Устав.⁸ Конвенција, дакле,

⁶ Види: Закон о ратификацији Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, *Службени лист Србије и Црне Горе – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005.

⁷ Конвенција се примењује *ratione loci*, примарно на територији, као и екстериторијално, када органи власти врше функције суверене власти ван ове територије. Конвенција се примењује *ratione personae* на сва лица која дођу у контакт са јурисдикцијом (надлежношћу) државних органа Србије, а који су странка у грађанском судском поступку. Конвенција се примењује *ratione materie* на све гаранције које су садржане у чл. 2. до 14. Конвенције, које *inter alia*, обухватају и низ процесноправних гаранција у грађанско-судском поступку. У принципу, Конвенција нема ретроактивно дејство тако да се примењује *ratione temporis*, само на оне чињенице које су се десиле након што је Конвенција ступила на снагу у Србији. А. Јакшић, *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012, 84.

⁸ Д. Палачковић, *Извршни посматрач и примена чл. 6. Европске конвенције за заштити људских права и основних слобода*, у: Право Републике Србије и право Европске уније – стање и перспективе, Правни факултет у Нишу, свеска 2, 2009, 82. У том смислу и В. Петров, *Контрола уставности међународних уговора*, доступно на: <http://www.pravniportal.rs/>, где се наводи: Устав Србије из 2006. (*Службени гласник РС*, бр. 98/2006) је потврђене међународне уговоре поставио између Устава и закона. Они су испод Устава („...морају бити у складу са Уставом” – чл. 16/2; „...не смеју бити у супротности са Уставом” – чл. 194/4),

има „превласт” у односу на све остале законе у Србији, а судови и други органи у свом раду могу примењивати конвенцијске одредбе и у ситуацији када се грађани на њих не позивају.

Конвенција и пракса ЕСЉП остварују утицај на национални правни систем у два главна правца – на законодавство и на судску праксу.⁹ Најпре, у националном правном систему евидентне су значајне реформе, па је, како се истиче, Конвенција покренула законодавну „лавину”.¹⁰ Усвајањем Конвенције, Србија је преузела обавезу да своје законодавство уподоби европским стандардима, односно стандардима који су постављени Конвенцијом и њеним тумачењем у пракси ЕСЉП.^{11,12} Други правац утицаја

а изнад закона („закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима...” – чл. 194/5). Као последица овако одређене хијерархије правних аката, изричито је предвиђено да Уставни суд одлучује о „сагласности закона и других општих аката са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима” (чл. 167/1 т. 1) и „сагласности потврђених међународних уговора са Уставом” (чл. 167/1 т. 2).

⁹ Д. Поповић, *Утицај Европске конвенције за заштити људских права и основних слобода*, Правни записи, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, бр. 2/2011, 344.

¹⁰ Наиме, учени су бројни недостаци у постојећем законодавном поретку, тако да је доношење бројних нових закона и иновирање постојећих истакнуто обележје рада парламента у Србији протеклих година. Појачана законодавна активност је резултат укључивања у европске интеграционе процесе, који се одвијају у оквиру Европске уније, тако да се истовремено врши усклађивање и са правом Конвенције и са правом Европске уније. Убрзано усклађивање нашег правног система са захтевима Конвенције и праксом ЕСЉП започело је још након политичких промена 2000. године и у међувремену, до пријема Савезне Републике Југославије у Савет Европе, дошло је до значајне законодавне активности, а та активност наставља се и данас. М. Настић, *Уставној правни основ примене Европске конвенције за заштити људских права и основних слобода у јосиуику пред националним уставним судовима*, докторска дисертација, Ниш, 2012, 225.

¹¹ Провера усаглашености предлога закона, постојећих закона и управне праксе са стандардима наведеним у Европској конвенцији о људским правима, предмет је Препоруке Комитета министара Р (2004) 5, која је усвојена 12. маја 2004. године. У овој Препоруци се наглашава да Конвенција мора остати есенцијална референтна тачка за заштиту људских права у Европи, уз подсећање да је надзорни механизам Конвенције допунског карактера и права и слободе из Конвенције треба да буду заштићена, пре свега, на националном нивоу. Препорука је доступна на <http://www.zastupnik.mpravde.gov.rs/cr/articles/dokumenti/preporuke/preporuka-r-2004-5.html>

¹² Примери промене законодавства држава уговорница су најбоља илустрација утицаја Конвенције и праксе ЕСЉП. Након одлука ЕСЉП, Белгија је изједначила статус брачне и ванбрачне деце и промењен је Грађански законик, Данска је усвојила допуне закона о старатељству над ванбрачном децом, Француска је усвојила закон о прислушкивању телефона, Грчка је усвојила допуне закона о лишавању слободе пре суђења, а Холандија је допунила војни кривични закон и изменила закон о притвору ментално оболелих пацијената. У Немачкој су услед непримереног трајања притвора измењене одредбе кривичног поступка. Швајцарска је потпуно ревидирала организацију свог судства и кривични поступак у примени на федералну армију и измењен је грађански законик у погледу лишавања слободе у поправним центрима. Уједињено Краљевство је законом забранило телесно кажњавање деце у државним школама. Италија је извршила измену Закона о парничном поступку

Конвенције, огледа се у националној судској пракси, односно кроз „позивање” странака (и/или њихових заступника) и националних судова на конвенцијске норме и праксу ЕСЈП.

3. ПОСЕБАН РАЗЛОГ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА У ПАРНИЦИ ЗБОГ ОДЛУКЕ ЕСЈП

Промена у националном законодавству, као последица ратификације Конвенције и праксе ЕСЈП, довела је до установљивања једног новог разлога за понављање поступка у парници. Тако, чл. 426/1. т. 11. Закона о парничном поступку (у даљем тексту ЗПП),¹³ прописује да се поступак који је одлуком суда правоснажно окончан може по предлогу странке поновити ако странка стекне могућност да употреби одлуку Европског суда за људска права којом је утврђена повреда људског права, а то је могло бити од утицаја на доношење повољније одлуке.

Овај ванредни правни лек најпре је уведен Законом о парничном поступку из 2004. године.¹⁴ Његовим увођењем, прихваћена је препорука Комитета министара Савета Европе Р (2000) 2 од 19. јануара 2000. године, упућена државама уговорницама за преиспитивање или поновно отварање одређених предмета на националном нивоу по изрицању пресуде ЕСЈП.¹⁵ Увођењем овог разлога, оштећена страна ставља се, у мери у којој је то могуће, у исти положај као што је онај који је имала пре кршења права из Конвенције (*restitutio in integrum*).

Понављање поступка у грађанској парници, из наведеног разлога, усваја, дакле, и важећи ЗПП, али у другачијој формулацији. Наиме, у претходном ЗПП, понављање се могло тражити ако је по правоснажно окончаном поступку пред националним судом ЕСЈП донео одлуку о истом или сличном правном односу против Републике Србије, док сада разлог за понавља-

(тзв. *Pinto law*), уводећи правни лек због дужине трајања поступка у грађанским стварима, омогућавајући подносиоцима захтева да и без обраћања ЕСЈП добију правичну накнаду због повреде права гарантованих Конвенцијом. Хрватска је изменила свој Уставни закон и предвидела могућност покретања поступка пред Уставним судом Хрватске и пре него што је исцрпљен предвиђени правни пут, у случају када се ради о грубој повреди уставних права, а редовни суд није у разумном року донео одлуку. Ови, али и други примери, указују да је пракса ЕСЈП не само у служби заштите људских права, већ је и, како се у литератури наводи, „својеврстан катализатор” за потпуну хармонизацију правних система држава чланица Савета Европе са Конвенцијом.

¹³ Закон о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014).

¹⁴ Закон о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 125/04), чл. 422/1. т. 10.

¹⁵ Препорука је доступна на [www.zastupnik.mpravde.gov.rs/images/REC_br\(2000\)2_otvaranje.doc](http://www.zastupnik.mpravde.gov.rs/images/REC_br(2000)2_otvaranje.doc)

ње поступка није било која одлука ЕСЈП. Напротив, услов је доношење пресуде ЕСЈП у корист странке која захтева понављање поступка, у којој је утврђено да је у парничном поступку, чије се понављање захтева, дошло до повреде неког права које гарантује Конвенција.¹⁶ Странка, дакле, једино тада има могућност да захтева од националног суда одобрење за понављање поступка. Међутим, уколико је ЕСЈП утврдио да је повређено право странке на одлучивање у разумном року, то неће бити разлог за понављање поступка, јер се понављањем поступка ова повреда не може отклонити.¹⁷

Одредба раније важећег ЗПП, којом се из овог разлога дозвољавало понављање поступка, била је генерално гледано за грађане повољнија јер, иако се на њих директно није односила одлука ЕСЈП, имали су могућност да се у поступку у коме је постојао исти или сличан правни однос позову на праксу или заузет став ЕСЈП, као основ за понављање правоснажно окончаног поступка. Поред тога, улагање овог ванредног правног лека из наведеног разлога, могуће је под условом да је у питању повреда људског права, која је такве природе да може бити од утицаја на доношење повољније одлуке за странку која тражи понављање поступка, док претходни закон није садржао таква ограничења.

У складу са начелом диспозитије, овај поступак се може покренути само по предлогу странке. Легитимацију за подношење предлога из овог разлога имају лица која су у поступку чије се понављање тражи, имала статус странака односно њихови правни следбеници. Умешач који је ступио у парницу до правоснажности одлуке о тужбеном захтеву овлашћен је да изјави овај правни лек.¹⁸ Умешач са положајем јединственог супарничара овлашћен је да изјави овај ванредни правни лек и у парници у којој није учествовао без своје кривице.¹⁹ Притом, предлог за понављање поступка у име странке, односно лица која имају право да изјаве овај правни лек подноси адвокат, јер је странка у овом поступку постулативно неспособна.²⁰

Понављање правоснажно окончаног судског поступка омеђено је роковима, који су предвиђени из разлога правне сигурности. Кад ЕСЈП утврди кршење неког људског права или основне слободе, поступак који је правоснажно окончан пред националним судом, може се на предлог странке поновити по општим правилима за понављање поступка у року од 60 дана колико износи субјективни рок, а рачуна се од дана када је

¹⁶ А. Јакшић, *op. cit.*, 652.

¹⁷ Н. Петрушић, Д. Симоновић, *Коментар Закона о парничном поступку*, Службени гласник, Београд, 2011, 796.

¹⁸ ЗПП, чл. 215/2.

¹⁹ ЗПП, чл. 219/2.

²⁰ ЗПП, чл. 85/6.

странка могла да употреби правоснажну одлуку која је разлог за понављање поступка, дакле одлуку Европског суда за људска права.²¹ Поред тога, подношење предлога ограничено је објективним роком који износи пет година и рачуна се од дана правоснажности одлуке, чијим протеклом странка губи право да тражи понављање поступка.²² Међутим, одлуком Уставног суда Србије²³ неуставном је оглашена одредба чл. 428/3. ЗПП. У овој одлуци се између осталог наводи:

„Неспорно да странка ни на који начин не може да утиче на то да се поступак заштите њених зајемчених права пред Уставним судом и ЕСЉП оконча пре истека рока прописаног одредбом чл. 428/3. ЗПП. Како је, према ставу ЕСЉП, уставна жалба у Републици Србији делотворно правно средство за заштиту слобода и права грађана и услов за обраћање ЕСЉП је вођење поступка пред Уставним судом, у складу са правом зајемченим одредбом чл. 22/2. Устава, односно да је грађанин као странка претходно заштиту својих права покушао да оствари пред Уставним судом, Суд је утврдио да одредба чл. 428/3, у вези са разлогом за понављање поступка предвиђених чл. 426/1. т. 11) и 12) ЗПП, доводи у питање остваривање других права зајемчених Уставом, и то конкретно остваривање права на правично суђење и права на правно средство из чл. 32. и 36. Устава. Ово стога што странка, у року од шест месеци након одлуке Уставног суда по уставној жалби, има право да се обрати ЕСЉП.

У ситуацији кад странка не може утицати на временско ограничење тог поступка, објективни рок за понављање поступка од пет година од дана кад је одлука постала правоснажна доводи у питање уставну гаранцију из чл. 22/1. Устава, односно могућност уклањања последица које су повредом настале кад ЕСЉП, односно Уставни суд утврди повреду људског права, а то је могло бити од утицаја на доношење повољније одлуке.”

У складу са овом одлуком Уставног суда у Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку (у даљем тексту ЗИД ЗПП)²⁴ унета је ова измена, па се објективни рок од пет година од дана кад је одлука постала правоснажна не односи на понављање поступка у случајевима ако странка стекне могућност да употреби одлуку ЕСЉП којом је утврђена повреда људског права. Тако је, у ствари, „враћено” решење ЗПП из 2004.

²¹ ЗПП, чл. 428/1 т. 4.

²² ЗПП, чл. 428/3.

²³ Одлука Уставног суда Србије бр. IУз-147/2012 од 21. 02. 2013. (*Службени гласник РС*, бр. 74/2013).

²⁴ Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 55/14 од 23. маја 2014. године), чл. 17.

године, који подношење предлога за понављање поступка из овог разлога није ограничавао објективним преклузивним роком, а странка је могла да тражи понављање поступка било када у року од 30 дана од сазнања за постојање разлога за понављање поступка.²⁵ Ипак, и овакво решење подлеже критици и постоје разлози због којих је потребно да овај рок ипак буде одређен. Тако је бивши заступник Републике Србије пред ЕСЈП, изнео критику раније важеће одредбе ЗПП (чл. 422/1. т. 10) наводећи да се може закључити да странка која је учествовала у поступку који је правоснажно окончан, може било када предложити понављање поступка уколико је ЕСЈП донео одлуку против Србије, али да је овакво решење сувише широко и у супротности са начелом правне сигурности. Истиче да странкама свакако треба омогућити да предложи понављање поступка уколико постоје законом предвиђени разлози, али да потпуно одсуство рока за поступање у овом случају доприноси немогућности коначног решења једног правног односа у неодређеном временском року. Даље, тврди да то са друге стране, доводи и до практичног проблема у процесу надгледања процеса извршавања пресуда ЕСЈП, јер се подносиоцима представки оставља недефинисан период у коме могу тражити понављање поступка, што може бити разлог Одељењу за извршавање да прати извршавање пресуде ЕСЈП дуже време него што би то било учињено да је рок јасно одређен (нпр., када би субјективни рок био три месеца од дана сазнања за пресуду, држава би могла да наведе да у том року подносилац представке није поступио, или је, пак, поступио). Зато би, према његовим речима, било која одлука подносиоца представке (да покрене поступак за понављање или да одустане од понављања) допринела дефинитивном решењу предметног правног односа. Такође, објективни рок би за овај случај могао бити и дужи од 5 година. У сваком случају, упркос потреби за заштитом људских права, законска решења треба прилагодити реалности водећи рачуна о појединачним интересима лица до чије повреде права је дошло, али и о правној сигурности и потреби да се правни односи коначно реше.²⁶

Предлог за понављање поступка подноси се суду који је донео одлуку у првом степену, што је и иначе правило за све правне лекове. У предлогу се мора навести законски основ по коме се тражи понављање, околности из којих произлази да је предлог поднет у законском року и докази којима

²⁵ Закон о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 125/04), чл. 424/3 прописивао је да се по протеку рока од пет година од дана кад је одлука постала правоснажна, предлог за понављање поступка не може поднети, осим ако се понављање тражи из разлога наведених у чл. 422. т. 1, 2. и 10. овог закона.

²⁶ С. Царић, *Пракса Европског суда за људска права у вези са применом одредаба грађанско процесног права од стране судова у Републици Србији – разна питања*, Билтен Врховног касационог суда, бр.1/2013, 223.

се поткрепљују наводи предлагача, најпре одлука ЕСЈП.²⁷ Уколико постоји одлука ЕСЈП, првостепени суд не може одбити предлог за понављање поступка, уколико је исти благовремен,²⁸ потпун²⁹ и дозвољен.³⁰ Дакле, сама чињеница да је ЕСЈП утврдио неку повреду људских права везану за одређени поступак, дозвољава странци да поново подвргне резултате тог поступка преиспитивању путем тог ванредног правног лека.³¹

Ако суд не одбаци предлог као неблаговремен, непотпун или недозвољен, по правилима о личном достављању доставиће примерак предлога противној странци која има право да у року од 30 дана одговори на предлог. Овај рок је важећим ЗПП продужен, док је ранији закон прописивао у чл. 426/2. рок од 15 дана. Странка може, али нема обавезу да одговори на предлог. Када суду стигне одговор на предлог или када протекне рок за давање одговора, суд ће одредити рочиште за расправљање о предлогу. На рочишту које се одржава пред првостепеним судом одлучује се о основаности предлога за понављање поступка. Притом, национални суд је у поновљеном поступку дужан да прихвати правно схватање ЕСЈП у погледу утврђених повреда, јер се тиме отклањају штетне последице учињене повреде и обезбеђује примена Конвенције. У чл. 431/2. ЗПП прописана је обавеза одређивања временског оквира и у овом поступку, уколико је потребно одржати више од једног рочишта, што је новина овог закона.

По одржаном рочишту за расправљање о предлогу, првостепени суд доноси одлуку о предлогу (осим ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред судом вишег степена – чл. 433. ЗПП). Решењем којим се дозвољава понављање поступка укинуће се и одлука донета у ранијем поступку, којом је правна ствар решена. Тиме се окончава прва фаза поступка по овом правном леку (*iudicium rescindens*) и започиње друга фаза (*iudicium rescissorium*), у којој се поново расправља и одлучује о предмету парнице.³² Првостепени суд ће рочиште за главну расправу одредити тек по правоснажности решења којим се дозвољава понављање поступка. На новој главној расправи странке могу да износе нове чињенице и да предлажу нове доказе, у складу са временским оквиром који суд одреди.³³

²⁷ ЗПП, чл. 429/2.

²⁸ Вид. ЗПП, чл. 428/1, који прописује поменути рок од 60 дана за подношење овог предлога.

²⁹ ЗПП, чл. 429/2.

³⁰ Вид. ЗПП, чл. 85/6. и 428. У чл. 18. ЗИД ЗПП, прецизиран је чл. 430/1. ЗПП тако што се прецизира да је овај, али и не само овај правни лек недозвољен ако није изјављен преко пуномоћника адвоката.

³¹ В. Ракић Водинелић, *Грађани против Србије*, Пешчаник, доступно на <http://pescanik.net/gradani-protiv-srbije>

³² Н. Петрушић, Д. Симоновић, *op. cit.*, 814. и А. Јакшић, *op. cit.*, 655.

³³ Вид. ЗПП, чл. 432.

Ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред судом вишег степена, првостепени суд ће доставити предмет суду вишег степена ради доношења одлуке. О предлогу за понављање поступка суд вишег степена одлучује без расправе. Ако суд вишег степена нађе да је оправдан предлог за понављање поступка и да није потребно одржати нову главну расправу, укинуће одлуке донете у ранијем поступку и донеће нову одлуку о главној ствари.³⁴

ЗИД ЗПП у чл. 19. додаје нови чл. 433а. који уређује понављање поступка пред Врховним касационим судом (у даљем тексту ВКС), ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред овим судом, дакле поступак по ванредном правном леку. Понављање поступка пред овим судом има своје специфичности. Оне се најпре огледају у разлици која постоји у разлозима због којих се може тражити понављање поступка пред првостепеним и другостепеним судом, у односу на ВКС. Овде је смањен, односно ограничен број разлога. Ипак, у разлоге за понављање поступка пред ВКС укључена је и могућност из чл. 426/1. т. 11, који се односи на могућност да странка употреби одлуку ЕСЈП којом је утврђена повреда људског права. Предлог за понављање поступка подноси се преко првостепеног суда, па ако сходно чл. 430/1. не одбаци предлог првостепени суд ће га доставити противној странци на одговор. Када суду стигне одговор на предлог или када протекне рок за давање одговора (чл. 430/2), првостепени суд ће списе доставити ВКС. Ако ВКС нађе да је предлог за понављање поступка основан, укинуће своју ранију одлуку и без расправе донети нову одлуку о главној ствари.

Оправдано се намеће питање колико је поднето предлога за понављање поступка пред националним судовима, а са позивом на пресуду ЕСЈП. Београдски центар за људска права спровео је истраживање како би испитао у којој су мери, између осталог и могућности чл. 426/1. т. 11. ЗПП утицале на праксу судова у Србији. Како се наводи у извештају Београдског центра за људска права:

„Захтевом за приступ информацијама од јавног значаја, од основних судова је затражено обавештење да ли је на основу наведеног члана донета одлука о понављању поступка или да ли се тренутно води поступак. На основу добијених одговора од основних судова, ова одредба није заживела у нашој судској пракси. Само је пред Основним судом у Новом Саду, Судска јединица у Врбасу, у једном предмету (*Салонијај и Дробњак*, Посл. бр. VI 2Р 6/10) дошло до понављања поступка.”³⁵

³⁴ Вид. ЗПП, чл. 433.

³⁵ Београдски центар за људска права, доступно на <http://www.bgcentar.org.rs/projekti/analiza-uticaja-odluka-eslp-ustavnog-suda-rs-zastita-ljudskih-prava-pred-srbijanskim-sudovima-doprinos-monitoringu-reforme-pravosudja/>

4. ЗАКЉУЧАК

Понављање поступка један је од начина за отклањање последица повреде права гарантованих Конвенцијом. Наиме, правоснажно окончан поступак се може по предлогу странке поновити, ако странка стекне могућност да употреби одлуку ЕСЉП, којом је утврђена повреда људског права, а то је могло бити од утицаја на доношење повољније одлуке. Инвентарисање овог разлога за понављање поступка (чл. 426/1. т. 11. ЗПП) треба да омогући појединцима да након одлуке ЕСЉП заштите права пред националним судовима. Другим речима, овај ванредни правни лек је начин за отклањање повреде права гарантованих Конвенцијом и може се применити у свим ситуацијама у којима оштећена страна трпи негативне последице због конкретног поступка, а које се не могу исправити новчаном накнадом, односно правичним задовољењем. Или, уколико пак, пресуда ЕСЉП доводи до закључка да је спорна пресуда националног суда мериторно супротна Конвенцији или када је утврђена повреда последица процедуралне грешке или недостатка такве тежине да је могла озбиљно довести у сумњу исход поступка пред националним судовима.³⁶ Међутим, како смо у раду навели, не располажемо подацима на основу којих се може извести закључак да ли се и у којој мери понављање поступка из овог разлога примењује у пракси.

ЛИТЕРАТУРА

- Boyle, M., *On Reforming the Operation of the European Court of Human Rights*, European Human Rights Law Review, Thomson Sweet & Maxwell, Issue 1, 2008.
- Wildhaber, L., *Annual Report 2004 of the European Court of Human Rights, Council of Europe*, Strasbourg, 2005.
- Јакшић, А., *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012.
- Милојевић, М., *Евројска конвенција о људским правима и дужности држава и Евројска конвенција и унутрашње право*, у: Ревија за европско право, Удружење за европско право Крагујевац, бр. 2–3, 2008.
- Настих, М., *Уставноправни основ примене Евројске конвенције за заштити људских права и основних слобода у поступку пред националним уставним судовима*, докторска дисертација, Ниш, 2012.
- Ракић Водинелић, В., *Грађани против Србије*, Пешчаник, доступно на <http://pescanik.net/gradjani-protiv-srbije>

³⁶ М. Пауновић, С. Царић, *Евројски суд за људска права – основна начела и шок поступка*, Београд, Службени гласник, 2006, 77–78.

- Палачковић, Д., *Извршни поступак и примена чл. 6. Европске конвенције за заштитињу људских права и основних слобода*, у: Право Републике Србије и право Европске уније – стање и перспективе, Правни факултет у Нишу, свеска 2, 2009.
- Пауновић, М., Царић, С., *Европски суд за људска права – основна начела и шок поступка*, Београд, Службени гласник, 2006.
- Петров, В., *Контрола уставности међународних уговора*, доступно на: <http://www.pravniportal.rs/>
- Петрушић, Н., Симоновић, Д., *Коментар Закона о парничном поступку*, Службени гласник, Београд, 2011.
- Поповић, Д., *Ушлицај Европске конвенције за заштитињу људских права и основних слобода*, Правни записи, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, бр. 2/2011.
- Царић, С., *Пракса Европског суда за људска права у вези са применом одредаба грађанско процесног права од стиране судова у Републици Србији – разна питања*, Билтен Врховног касационог суда, бр. 1/2013.

REPEATED TRIAL DUE TO DECISION OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Sanda Ćorac, LL. M.

Ph. D. student

University of Kragujevac Faculty of Law

Summary

This paper first deal with the adoption of European Convention on Human Rights and its importance and impact on national legislature, especially on the Law on Civil Procedure. The main focus in this paper is on the specific reason for repeating trial in which final and binding judgment is passed. Based on the Law on Civil Procedure, the decision of the European Court of Human Rights may be the basis for filing this extraordinary legal remedy. The party may use this opportunity if the European Court of Human Rights has found breach of human right, and this may result in a more favorable decision by national courts..

Keywords: European Convention on Human Rights, The European Court of Human Rights, Serbian Law on Civil Procedure, repeated trial in civil proceedings